

EN RUNDGANG I BYEN BAD BRAMSTEDT

1. Rådhuset

Byen Bad Bramstedts rådhus ligger ved "Bleek", Bad Bramstedts "fine stue". Ordet "Bleek" stammer fra plattysk og betyder "flække", d.v.s. en lille ubefæstet bebyggelse med købstadslignende rettigheder, hvilket Bad Bramstedt var indtil 1910.

Det nuværende rådhus blev bygget omkring 1820 som toldbod med tilhørende bolig. I 1867 indrettede den prøjsiske justitsforvaltning en "Amtsgericht", hvilket svarer omtrent til en byret, i bygningen, efter at der var foretaget visse ombygninger. Fra 1926 blev den tillige brugt som rådhus og politistation med embedsbolig. I 1959 opførtes en tilbygning, hvor rådhuset, et rejsebureau og arbejdsformidlingen herefter havde til huse. Den gamle del af bygningen blev saneret i 1988/89, og fra denne tid stammer også bygningens glasindfattede trappeopgang.

2. Die Friedrichsbrücke („Frederiks Bro“)

Broen „Friedrichsbrücke“ fører hen over floden Hudau og er den ældste stenbro i Bad Bramstedt. Den blev bygget i 1833 som afsluttende og kronende værk på landevejen Altonaer-Kieler Chaussee. Denne brede landevej, som i Bramstedt endnu er i god stand og i dag hedder "Altonaer Straße", var den første makadamiserede vej (d.v.s. forsynet med en vejbelægning af tromlede skærver og grus) nord for Elben. Den blev indviet af den danske konge Frederik VI (1808-39), som under højtideligheden skal have sagt, at broen nok var bygget af sølv. Hermed hentydede han til de umådelige summer, det havde kostet at bygge denne.

3. Roland – byens vartegn

Roland-figuren var et symbol på markedsretfærdighed indenfor kvæghandelen. Ved dennes fødder indgik de handlende deres kontrakter, og i tilfælde af stridigheder var det under dennes sværd, at der blev truffet retsgyldige beslutninger. Man har belæg for, at der fra ca. 1500 til 1693 har stået Roland-figurer af træ på dette sted. Den nuværende Roland, som er lavet af sandsten fra Oberkirchen, stammer helt tilbage fra året 1693. Figuren er restaureret i 1748, 1827, 1895 og 1965.

4. Das "Schloss" ("Slottet") – det tidligere Bramstedtgodts' Porthus

I løbet af den første halvdel af det 16. århundrede fik Bramstedtgodset (Gut Bramstedt) status som adelsgods. Dermed havde det sin eget forvaltnings- og retskreds, som godsejeren forestod. Den første ejer var Dirk Vaget (1500-1538).

Den bygning, som står tilbage idag, blev opførtes mellem 1631 og ca. 1647 som porthus til slottet, der lå bagved. De store porte, gennem hvilke kareter og andre vogne kunne køre gennem bygningen, er stadig et minde om den funktion, huset dengang havde. Fra 1633 tilhørte godset Wiebke Kruse, som havde fået det foræret som gave af sin elsker, den danske Kong Christian IV. Porthuset benyttedes dengang som redskabsrum og beboelse til tjenestefolkene.

Efter Wiebke Kruses død forblev godset i hendes families besiddelse. Hendes barnebarn giftede sig med Greven af Kielmannsegg, som i 1685 forgæves forsøgte at tvinge Bramstedts borgere i livegenskab. Under ledelse af den daværende byfoged Jürgen Fuhlendorf – hvis efterkommere i dag er indehavere af restauranten "Kaisersaal" ved „Bleek“ – kæmpede bramstedterne for deres frihed - og vandt.

I 1751 købte Grev Stolberg, amtmand (distriktsforvalter) i distriktet Kreis Segeberg, godset. Slottet var faldefærdigt og blev revet ned, mens porthuset ved „Bleek“ blev bygget om til en repræsentativ beboelsesejendom. En af grevens døtre, Auguste, som blev født her på "Slottet" i 1753, blev kendt gennem sin korrespondance med Goethe som dennes "liebes Gustchen" ("kære lille Auguste").

Fra 1966-69 lod byen Bad Bramstedt "Slottet" restaurere og genopstå i Grev Stolbergs oprindelige stil. Interesserede gæster kan besøge "Slottet" som et led i rundvisningsturene rundt i byen (se programkalender).

5. Wiebke Kruse-skulpturen

Wiebke Kruse, en bondepige på sandsynligvis ca. 15 år fra Föhrden i nærheden af Bramstedt, var netop beskæftiget med at vaske tøj ved vadestedet over den lille flod Osterau, da den danske Kong Christian IV i 1625 kom rejsende forbi og kastede sine øjne på hende.

I første omgang blev Wiebke Kruse ansat som kammerpige for dronningen. Fra 1629, og indtil kongen døde i 1648, var hun dennes elskerinde. I 1630 fødte hun en søn, i 1633 en datter. Wiebke Kruse døde ganske få måneder efter kongen. Hendes efterkommere lever stadig her på egnen. Christian IV forærede sin elskede Bramstedtgodset, "Slottet" (se pkt. 4).

Skulpturen er skabt af kunstsmeden Alfred Schmidt, som bor og lever i Trappenkamp. Med dette kunstværk har kunstneren forsøgt at indfange det syn, som mødte Kong Christian IV ved dennes besøg i 1625. Skulpturen er en gave fra Bürger- und Verkehrsverein Bad Bramstedt (omtr.: "Bad Bramstedts Borger- og Turistforening") til byen Bad Bramstedt og skal medvirke til at holde minderne om den historiske figur Wiebke Kruse og en ikke-adelig kvindes forbavsende sociale advancement i tiden omkring trediveårskrigen i live.

6. Das Amtsgericht (svarer omtrent til „Byretten“)

I 1898 opførte købmanden Wilhelm Bracker den bygning, som indtil 1999 husede byretten. Oprindeligt havde Wilhelm Bracker både sin forretning og sin bolig her. I 1929 blev huset bygget om, således at der opstod en bolig til domstolsvagtmasteren, og fra 1930 til 1999 benyttedes den som byret.

7. Den gamle skole

Den gamle skole blev bygget i 1840 og fungerede som skole fra begyndelsen. Omkring 1900 udvidede man skolen med 4 klasseværelser. Der fulgte flere ombygninger i 1951, hvor der tilføjedes indgange og trappeopgange. I 1984/85 blev bygningen restaureret, og i dag finder man byens offentlige bibliotek og aftenskolen i disse lokaler.

8. Det kongeligt privilegerede Roland-Apotek

I den danske Kong Frederik VI's regeringstid (1808-1839) modtog apotekeren Koch fra Segeberg i 1811 kongeligt privilegium til at oprette et filialapotek i Bramstedt. Før hr. Koch kunne nå at føre dette ud i livet, døde han, og således blev privilegiet givet videre til apotekeren Martin Noodt fra Tönning.

I årene 1959 og 1972 blev der foretaget flere ombygninger. Forretningens gulv blev lagt dybere ned, således at de tre trappetrin på fortovet blev overflødige. Desværre dækkede man den originale facade til, som det ofte skete på denne tid.

9. Gaden "Im Winkel"

Alle 3 bygninger opstod før 1900, men man kender ikke de nøjagtige data. I restauranten "Schmiede" ("Smedjen") til venstre, hvor der serveres indiske specialiteter, befandt der sig tidligere ganske rigtigt en smedje med bolig, og i den midterste bygning var der en frisørsalon, ligeledes med bolig. Man har belæg for, at der siden 1850 har været en restaurant i bygningen til højre, som hed "Zum Nordpol". Denne restaurant blev drevet af familien Dehn som familieforetagende og blev senere kendt under navnet "Im Winkel" (svarer omtrent til "I Krogen"). I dag har en kinesisk restaurant under ledelse af familie Ho til huse i denne bygning.

10. Maria-Magdalena-Kirken

Kirken kan besigtiges hver dag fra 8.00-16.00 under forudsætning af, at der ikke afholdes gudstjeneste eller andre højtideligheder.

Den første gang kirkesognet Bramstedt nævnes i et dokument, er i år 1316 i forbindelse med en landopdeling mellem Holstens grever.

Kirken er bygget af mursten i korsform med et langstrakt rektangulært kirkeskib, og man går ud fra, at den stammer fra 1. halvdel af det 13. århundrede. I 1635/36 blev der bygget et nyt tårn.

I løbet af de næste 2 århundreder skete der store forandringer med kirkens ydre: Således lukkede man sydportalerne og forsynede kirken med nygotiske vinduer og en forbygning mod øst. I kirkens indre blev der lavet pulpiturer. Ved den sidste renovering i 1876 lukkede man de indtil da fritliggende, ornamenterede loftbjælker - og ligeledes de smukt bemalede loftbrædder imellem dem - inde med et fladt pudset loft ned mod kirkerummet. Kirken totalrestaureredes i 1990/91, og i forbindelse med forundersøgelserne hertil fandt man smukke malerier, malet på trætavler på pulpiturerne og ligeledes holdpunkter for, hvordan loftets farvesammensætning og den oprindelige gulvbelægning har været.

Det ældste udstillingsstykke i kirken er døbefonten af bronze, som hviler på tre bærende figurer. Selve døbefadet af messing med dets stjerne og perlebånd er en gave fra Kong Christian IV af Danmark fra år 1633.

Det trefløjede gotiske alter af træsnit fra den 2. halvdel af det 14. århundrede viser et billede af nadveren på predellaen samt 8 oliemalerier af Jesu Christi Lidelseshistorie. I de øvre fag under stavværksbuer befinder Christus og Maria sig, flankeret af 2 helgeninder og de 12 apostler. Alteret krones foroven af en smukt bemalet bord med frugtklaser, blomster og voluter, som stammer fra senrenaissancen.

Som det kan ses af indskriften "Caspar Faget", er alteret en gave, stiftet af sognefoged Vaget i år 1626. Kirkens kvindelige skytshelgen, som har lagt navn til kirken, Maria Magdalena, ses som stående figur. Denne kan i kunsthistorisk henseende føres tilbage til det 16. århundrede.

Malerierne på pulpiturerne viser forskellige bibelske motiver, hvis udformning gør et overvældende indtryk, og de ligefrem opfordrer tilskueren til at dvæle i længere tid for at betragte dem. De stammer fra den tidlige barokperiode. Yderligere detaljer kan man finde i den billedbibel, som er udstillet i kirkens våbenhus.

11. Banegården

Stationsbygningen stammer fra 1898, hvor jernbanelinjen Altona-Kaltenkirchen blev forlænget til Bramstedt. I 1915/16 videreførtes denne banelinje til Neumünster. I anledningen af bygningens 100-års jubilæum blev denne restaureret og dens oprindelige udseende genetableret.

12. Banegårdshotellet, sportshallen og skolen

I 1905 blev der bygget et hotel på græsmarken ved siden af stationsbygningen, og i det, der engang var dette hotels store sal, er der i dag en biograf, som nu i tredje generation drives af samme familie

Ved siden af banegårdshotellet byggede gymnastikforeningen Bramstedter Turnerschaft i 1908 sin første sportshal. Da der i 1912 blev lavet en tilbygning, kom bygningen til at se ud, som den gør i dag.

Inden for det samme år byggede en privat sammenslutning af forældre en skolebygning ved siden af sportshallen, som skulle fungere som gymnasium. I dag huser denne bygning en "Grundschule" med børn fra 1. til 4. klasse, og sportshallen hører i mellemtiden også med til denne.

13. Forsamlingshuset ved Schlüskamp

Denne bygning blev opført i 1912/13 af den evangeliske menighed. Lige fra starten kaldte man den "Det sjove arbejdes hus", og til dato benytter alle byens forskellige aktivitetsgrupper lokalerne her. En særlig attraktion var teaterudstyret, som omfattede en scene, kulisser og diverse tilbehør. I dag finder man her en børnehave, lokaler som bruges til ungdomsarbejde og en "One-World-Shop".

14. Møllehuset/den tidligere vandmølles turbine-møllehjul

På den anden side af gaden ligger beboelsesejendommen, som hører til den tidligere Bramstedt Vandmølle. Hvis du har lyst til at se turbine-møllehjulet, går du forbi møllehuset, henover møllebroen, og så har du det på din venstre hånd.

Turbinehjulet er fremstillet i 1847 og blev bygget ind i den nybyggede Bramstedt Vandmølle i 1849. Dette møllerianlæg var på det tidspunkt et af de mest moderne af sin slags.

Bramstedt Vandmølles historie kan følges helt tilbage til 1546. Fra 1633 til 1698 hørte møllen til adelsgodset Gut Bramstedt og blev drevet selvstændigt helt ind i vores århundrede. I 1968 blev møllens hovedbygning revet ned, og den dertil hørende beboelsesejendom er i dag i privat besiddelse.

Hvis du har lidt mere tid til Bramstedt og kunne have lyst til en dejlig spadseretur langs med åer og enge, kan vi anbefale de følgende 3 seværdigheder (samlet strækning ...km).

15. "Matthiasbadet" i Rügerpark (det gamle kurområde)

Byen Bramstedt kan takke sin borger Mathias Heesch' initiativtagen for, at den har kunnet udvikle sig til en kurbadeby. I 1879 borede han nemlig en saltvandsbrønd, hvis vand havde en særlig høj koncentration af salt, inden for "Rügerparkens" område, byggede et badehus og startede så med at tilbyde varme saltvandsbade. Saltvandsbade, varmebehandlinger og milde svovlbade er kendte for at være gode midler mod reumatiske lidelser. Successen lod ikke vente længe på sig, og det faktum, at AKN-jernbanelinien blev taget i brug i 1898 bidrog i høj grad hertil. Således byggede man "Matthiasbadet", udvidede kuranlæggene til at omfatte "Rügerparken" og passede og plejede disse, hvilket man den dag i dag kan se på de mange rhododendronbuske. I 1911 byggede man endnu et saltvandsbad, for der kom flere og flere kurgæster – for det meste velhavende hamborgensere – til Bramstedt.

I 1910 blev Bramstedt tildelt titlen "Bad" – af den kejserlige overpostdirektion. Det var sket igen og igen, at Bramstedt blev forvekslet med den nærliggende lille by Barmstedt i distriktet Pinneberg, og på baggrund af dette og den rivende udvikling i kurvæsenet i Bramstedt besluttede man sig til at tage dette skridt.

Efter den 1. verdenskrig blev forbindelsen mellem det i Bad Bramstedt naturligt forekommende mudder og saltvand genstand for endnu mere opmærksomhed. Mudder er ideelt til at fastholde varme og er derfor et optimalt behandlingsmiddel til reumatiske patienter. Således besluttede man sig i 1925/26 til i samarbejde med sygesikring og pensionsforsikringsselskaber som reumabadeanstalt at optage og behandle større grupper af patienter.

Efter at Rheumaklinikken blev bygget på "Det nye Kurområde" (se pkt. 17) overlod man "Rügerparken" til naturen selv, og i denne har der i tidens løb udviklet sig til en yndig blanding af kultur- og naturplanter. Indtil friluftsbadet ved Badesteig blev anlagt, fungerede det gamle friluftsbad i skoven stadig som friluftsbad for Bramstedts indbyggere.

Spadseretur til Gesundbrunnen ("Sundhedsbrønden")

16. Der Gesundbrunnen ("Sundhedsbrønden")

Sundhedsbrønden, en helsekilde, var i bogstaveligste forstand kilden til alt kurvæsen i Bad Bramstedt. Der var nemlig engang en dreng fra Bramstedt, som havde lidt af en febersygdom i over et år. Da denne dreng en dag var ved at drive sin fars kvæg fra "Bramstede" til "Bymöhlen", blev han utroligt tørstig. Han slukkede sin tørst ved en kilde, og dette kildevand gjorde ham rask, og hans feber forsvandt.

Nyheden løb fra mund til mund, og der kom en masse mennesker for at drikke af kildevandet. Men allerede i 1688 forsvandt Sundhedsbrønden igen i glemselens dyb. I 1761 blev den "genopdaget", og nu kom der så mange mennesker, at de lokale myndigheder måtte udstede "Ordensregler". Efter en del år, hvor der så var stille omkring brønden, oplevede man påny et "boom" i 1810, og derefter fulgte igen en rolig årrække. Først da tømremester Matthias Heesch (se pkt. 15) kom til og engagerede sig, skete der igen noget, og med Sundhedsbrønden var grundstenen til Bramstedts udvikling til kurbad lagt.

Inden for de sidste par år er helsekilden og den omgivelser groet fuldkommen til, men takket være flere Bramstedt-borgerers og –sponsorerers engagement blev Sundhedsbrønden i 1999 "genopbygget" og passes siden af private folk. Måske kan du være heldig at møde en af deltagerne i dette projekt på stedet, og så kan du høre mere ...

Spadseretur til Oskar-Alexander-Straße:

17. Oskar-Alexander-Straße/Haus Alexander

Oskar Alexander var en købmand fra Visselhövede, som i 1918 først forpagtede Bad Bramstedts kuranlæg. Hans kommercielle success og hans engagement overbeviste finansiers, byens myndigheder og syge- og pensionskasserne om det rigtige i at grundlægge "Rheumaheilstätte Bad Bramstedt GmbH" (svarer ca. til "Reumakurbad Bad Bramstedt AS") i 1929 med det formål at behandle større grupper af reumapatienter med de lokalt forekommende naturlige midler mudder og saltvand.

Den nye bygning – dengang hed den "Kurhaus", idag "HausAlexander" – blev indviet i oktober 1930, og i begyndelsen af 1931 kom de første patienter. Oskar Alexander skulle blive den første direktør, det lykkedes for at føre reumakurbadet videre på trods af den økonomiske verdenskrise. Hertil bidrog især hans personlige indsats for at hverve privatpatienter – også i udlandet – og også forskellige af hans opfindelser som f.eks. tørrede mudder/saltvandsblandinger.

Efter nationalsocialisternes magtovertagelse i 1933 begyndte forskellige grupper at danne sammensværgelser imod ham, trods hans succesrige arbejde. Uden hensyntagen til Oskar Alexanders mange fortjenester blev han arresteret i 1941 og døde i 1942 i koncentrationslejren Sachsenhausen.

Rheumaklinik Bad Bramstedt gør sig umage for at holde mindet om Oskar Alexander og hans fortjenester for Rheumaklinikens sag i live. På klinikken og på turistkontoret kan der fås en brochure samt yderligere litteratur om emnet.

Hvis du vil vide mere om Bad Bramstedt og dens historie, er du hjerteligt velkommen til at deltage i en af vores byrundvisninger.

I sommermånederne (maj til september) finder disse rundvisninger sted hver lørdag, i vintermånederne hver første og hver tredje lørdag i måneden.

Vi mødes klokken 14.30 ved "Slottet", indgang "Bleek".

Der er gratis adgang. Vi tager gerne imod et bidrag til slottet.

Et kort overblik over byens historie

Det begyndte med at ...

der var mennesker, som slog sig ned i området omkring Bad Bramstedt allerede i forhistorisk tid, hvilket gravhøje fra det 2. århundrede før Christi fødsel og en meget stor urnekirkegård fra jernalderen vidner om den dag i dag. Den tørre undergrund på de steder, der i dag hedder „der Bleeck“ og „Kirchenbleeck“, midt i et område med flodenge og ikke-passable moser var ideelle forudsætninger for at grundlægge et samfund. Takket være et vadested gennem floden Osterau førte en vigtig nord-syd-forbindelse igennem byen allerede i førkristelig tid. Handelsmænd og krigere – og senere også missionærer og pilgrimme – kom her igennem på deres vej, og helt sikkert har mange af dem benyttet sig af denne gunstige lejlighed til at holde hvil.

Bram-stede, som betyder ”stedet, hvor gyvelen blomstrer”, hentyder til de mangfoldige yppigt blomstrende gyvelbuske fra forgangne tider. Navnets endelse tyder på, at byen er grundlagt i de første århundreder efter Christi fødsel, og denne tidlige grundlæggelse forklarer også, hvorfor kirken ikke står på torvet/markedspladsen (*der Bleeck*), for på det tidspunkt, hvor kirken blev skabt, var *der Bleeck* allerede bygget fuldstændigt til.

Kirkesognet

Den første gang, kirken nævnes i et dokument, er i år 1316. Dengang havde Bad Bramstedt allerede status af kirkesogn. Dette betød på den ene side, at Bramstedt tjente som kirkeby for en række omliggende landsbyer og på den anden side, at sognefogeden befandt sig på stedet som kirkesognets øverste verdslige forvaltningsemedsmand. Denne havde politimæssige beføjelser, inddrog skatte og registrerede indgåede klager. Disse klager blev derefter behandlet af et ret, som var sammensat af frie bønder fra stedet (Holstenerne), og denne ret blev sat 4 gange om året helt ind i det 18. århundrede.

Oksehandelen

I forbindelse med oksehandelen startede der en økonomisk blomstringstid i det 15. århundrede for Bramstedts beboere. Forår efter forår trak titusinde af studedrifter fra Jylland mod syd på vej til handelscentrene ved Rhinen og i Nederlandene. Disse drifter fulgte bl.a. den gamle handelsvej, som løb igennem Bramstedt (Oksevejen eller Hærvejen, som idag er kendt her i landet som cykelrute).

Men i Bramstedt holdt man ikke bare rast. I en lang periode blev der her afholdt meget vigtige kvægmarkeder, og i denne sammenhæng rejstes der sandsynligvis for første gang i det 15. århundrede en Roland-statue af træ. Roland stod som symbol for retfærdighed på markedet, og neden under denne statue indgik de handlende deres aftaler. Skulle der opstå uenighed i denne forbindelse, blev striden omgående afgjort på stedet af en købmandsret.

Vejen til moderne tider

I det 20. århundrede udviklede Bramstedt sig til at være en respekteret saltvands- og mudder-kurbadeby med to vidt kendte klinikker, reumaklinikken og den medicinsk-psykosomatiske klinik. Samtidig har Bad Bramstedts indbyggertal indenfor de sidste 10 år undergået en voldsom udvikling. I 1988 havde byen 9.600 indbyggere, og i 1999 var det mere end 12.000.

Mange unge familier er flyttet til byen, hvilket har haft en positiv virkning på befolkningens gennemsnitlige alder.

Den økonomiske struktur er præget af handel, mellemstore håndværks- og industrivirksomheder og sundhedsturisme. De to klinikker, som tilsammen har knap 600 senge, er p.t. de to største arbejdsgivere med over 1.000 arbejdspladser i alt.

Bad Bramstedt råder over mere en 800 gæstesenge i diverse hoteller, pensioner og hos private udlejere, og der findes mere end 20 gastronomiske virksomheder i byen.

Oversat af Helle Jensen